semel positis certas personas per dispensationem vel per privilegium eximere potest.

9 In hoc omnes Theologi conveniunt, sed dubitatur, & quæritur primo, an liceat superiori subditum sine justa causa a lege humana dispensare?

Respondeo negative, contra aliquos Auctores relatos a Sanchez lib. de matrim. disp. 8. qui existimant supremum Principem, etiam sine justa causa, in sua lege dispensare posse, solamque Principis voluntatem dicunt justam esse causam dispensationis. Oppositum docent alii Theologi cum S. Thoma hic art. 4. ubi hæc scribit: *Ille qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quæ sua auctoritate imposita est, ut scilicet in personis, vel in casibus, in quibus deficit, licentiam tribuat, ut præceptum legis non servetur. Si autem absque hac ratione pro sola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune; imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret; Propter quod Dominus ait: Luca 12. Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Quibus verbis rationem fundamentalem nostræ resolutionis insinuat, nem contra fidelitatem & implicitum pactum cum republica agit Princeps, qui absque justa causa a legibus commune bonum spectantibus cum aliquo dispensat: Ergo peccat sine justa causa dispensando. Consequentia patet; Antecedens probatur. Princeps potestatem legislativam, in qua includitur dispensativa, cum tacita conditione a regno vel republica accipit, ut illa uti non possit in destructionem & nocumentum ipsius ac regni ac reipublicæ. Ergo contra fidelitatem & implicitum pactum cum republica agit, dum in legibus communibus sine causa dispensat. Unde Bernardus lib. 3. de considerat. cap. 4. *Quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. Ubi necessitas viget, excusabilis dispensatio. Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas (dico) non propria, sed communis. Nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.*

10 Addo quod, quisquis sine justa causa dispensat, imprudenter & irrationabiliter agit, eximendo a lege communi eum qui non est eximendus; quod est vitium acceptionis personarum, oppositum justitiæ distributivæ respectu Principis, peccantis contra suum officium. Unde Tridentinum sess. 25. cap. 18. de reform. prohibet dispensare, sine urgenti justaque causa.

11 Quæres secundo, an dispensatio sine justa & rationabili causa concessa, nedum illicita, sed etiam invalida sit?

Respondeo quod dispensatio legis data a supremo Principe, hoc est a Legislatore, sive ab eo qui est æqualis ei, aut etiam superior, sine causa legitima, est valida in utroque foro; secus vero dispensatio data ab inferiori in lege superioris, sine legitima causa.

Ratio primæ partis est, quia lex omnino pendet a voluntate Legislatoris in fieri & conservari, qui sicut a principio potuit eam non condere, ita & eam potest in totum abolere, per abrogationem, & ex parte tollere seu restringere, eximendo aliquem vel aliquos ab ejus obligatione, quod fit per dispensationem: Ergo dum Legislator absolute & sine causa, vult aliquem a lege eximere, illico manet exemptus, & legis obligatio, respectu illius, manet sublata; alias conservaretur & superstes maneret vis legis independenter a voluntate, immo contradicente voluntate Legislatoris; quod est minus impossibile, quam creaturam conservari in suo esse & virtute, suspendente Deo circa illam suum concursum conservativum.

12 Ratio vero secundæ partis est: Cum nequeat inferior in lege superioris dispensare, nisi per potestatem sibi a superiore concessam; cumque rationabiliter præsumi non possit, superiorem potestatem concedere inferiori, ut sine justa causa in sua lege dispensiet, sequitur omnem dispensationem factam ab inferiore in lege superioris, sine justa causa, esse invalidam & nullam, defectu potestatis. Hinc

13 Colligitur primo, dispensationem factam a Summo Pontifice in votis, vel in aliis quæ sunt de jure divino, aut naturali, sine legitima causa, invalidam esse, subindeque sic dispensatum, non posse tali dispensatione uti; tuta conscientia, quia Summus Pontifex non accepit a Christo potestatem dispensandi in jure divino, aut naturali, sine rationabili causa, ut recte observant Cajetanus in Summa verbo, *Dispensatio*, Sylveiter verbo *Votum* 4. q. 3. & Scotus de justitia & jure qu. 7. art. 3. ad 3.

14 Colligitur secundo, Summum Pontificem posse valide dispensare, ex plenitudine suæ potestatis, in quibuscumque legibus ac statutis Conciliorum generalium, & aliorum Summorum Pontificum, etiam sine legitima causa. Quia omnes illæ leges sunt juris humani, supra quod Summus Pontifex habet supremam & plenam potestatem, qua & illud potest in totum abolere, per abrogationem, ac tollere per dispensationem, licite quidem & valide, cum causa: illicite vero, sed valide si nulla causa justa talis dispensationis existat. Unde Bernardus lib. 3. de considerat. ad Eugenium Papam cap. 4. *Sic facitando* (inquit) *probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed justis sic forte non ita. Hoc facitis, quia potestis, sed utrum & debeatis, quæstio est. Honorum ac dignitatum gradus conservare positi estis, non invidere.*

Colligitur tertio, dispensatum a superiori in ejus lege, 15
sine causa, non peccare utendo tali dispensatione, sed ea posse uti tuta conscientia. Nullus enim peccat utendo jure suo: At sic dispensatus utitur jure suo, utendo indulgentia dispensationis sibi concessa: Ergo non peccat in hujus dispensationis usu.

Nec valet quod ait Martinonus in Tractatu de legi- 16
bus disp. 32. sect. 3. num. 27. quod licet utens tali dispensatione non peccet contra legem humanam, quæ definit ipsum obligare, peccat tamen contra jus naturale, quia turpis est pars, quæ toti non consentit. Non valet, inquam, quia licet turpis sit pars quæ a toto sine causa discordat, non tamen quæ discordat a toto, cum causa: At ille qui utitur tali dispensatione, non discordat a toto, sine causa, nam ad non servandum legem illam in qua est dispensatus, habet causam & titulum legitimum, scilicet beneficium dispensationis: Ergo nec contra legem humanam, nec contra jus naturale peccat.

Colligitur quarto, inferiorem Prælatum, vi suæ potestatis ordinariæ, non posse dispensare in lege Prælati superioris. Nam dispensare est tollere vim legis ex parte, & respectu personæ quæ dispensatur: Sed tollere vim legis, est dumtaxat illius qui legem condidit, vel qui æquali cum eo gaudet potestate; non vero illius qui potestatem inferiorem habet: Ergo Prælatus inferior non potest, vi suæ potestatis ordinariæ, dispensare in lege superioris.

Sunt tamen aliqui casus in quibus Prælatus inferior, 17
potest, vi suæ potestatis ordinariæ, in lege Prælati superioris dispensare. Primus est, quando levis est materia; ita ut transgressio legis sit tantum veniale; sicut enim veniale peccatum nulli est reservatum, sed quilibet Sacerdos ab eo potest absolvere; sic etiam ab obligatione legis potest inferior prælatus, ratione levitatis materiæ dispensare. Addo quod nec rationi; nec rectæ & suavi gubernationi consonum est, ut semper pro levibus ad superiorem recurratur, tametsi ad illum facilis sit recursus.

Secundo potest dispensare inferior prælatus in his quæ frequenter occurrere solent, cujusmodi sunt dispensatio in jejunio, in festis celebrandis, & similibus; nam & grave esset Principi, & nimis difficilis redderetur gubernatio, & satis limitata esset auctoritas gubernantis, si in hujusmodi præceptis dispensandis, semper recurrendum esset ad ipsum Principem.

Tertio potest dispensare inferior prælatus in his quæ ita propria sunt unius communitatis, ut nullo modo conveniant aliis. Ea enim quæ sunt propria unius communitatis, sunt magis nota & perspecta immediato gubernatori, quam supremo Principi aut Prælato, ac proinde melius ipsa quam superior de iis judicare poterit.

Quarto, potest dispensare inferior prælatus, cum in casu extraordinario urget necessitas dispensandi, atque periculum in mora, & valde difficilis est ad superiorem recursus. Sic posset Episcopus dispensare in impedimento matrimonii, alioquin dispensabili, si cum defectu occulto palam in facie Ecclesiæ, saltem cum alterius conjugis bona fide, fuisset celebratum, ipsa vero separatio fieri non posset, nisi cum maximo incommodo. Secus autem, si nondum esset in facie Ecclesiæ celebratum, ad Summum enim Pontificem tunc recurrendum esset.

Demum potest prælatus inferior dispensare, cum dubium est utrum casus dispensatione egeat, vel non, cum enim præsumptio est pro libertate, quæ possidet; unde fit ut casus nisi certus sit, reservatus communiter non censeatur.

ARTICULUS II.

An, & a quo, & quibus modis, lex humana abrogari possit?

CONstat ex dictis articulo præcedenti, abrogationem a 18
dispensatione differre; abrogatio enim est totius legis ablatio; dispensatio vero est solum quædam legis restrictio & limitatio circa aliquam personam, aut aliquos effectus, manente illius obligatione circa alios.

Constat etiam differre abrogationem ab irritatione, de- 19
rogatione, correctione, & cessatione legis. Irritare legem, est impedire, ne illa obligandi robur obtineat. Abrogare est, postquam vim obligandi lex obtinuit, illam in universum tollere. Derogare est, illam non in totum, sed in parte tollere. Corrigere legem est, illam moderari, addendo vel demendo aliquid. Demum lex cessare dicitur, quando vel finitur tempus pro quo illa ad obligandum posita fuit, vel cessat causa propter quam lata fuerat. His præmissis

Dico primo leges humanas mutari & abrogari posse; abrogari tamen aut mutari non debere, nisi ex tali abrogatione vel mutatione major aliqua utilitas speretur. Ita D. Thom. hic art. 1. & 2.

Proba-

20 Probatur prima pars ratione quam art. 1. insinuat, nam leges humanæ considerari possunt vel ex parte rationis humanæ a qua procedunt, vel ex parte hominum quorum actus lege diriguntur: Sed ex utroque capite mutabiles sunt: Ergo leges humanæ mutari & abrogari possunt. Minor quantum ad primam partem evidens est, cum enim ratio humana finita & limitata sit, & ab imperfecto ad perfectum procedat, non potuit legislator statim a principio prævidere omnia quæ ad utilitatem Reipublicæ magis conducere possunt, unde posteri beneficio temporis potuerunt aliqua excogitare ad Reipublicæ utilitatem conducentia, quæ non excogitarunt Majores: Ergo ex parte rationis humanæ, quæ est legum constitutiva, leges humanæ mutabiles sunt. Quod vero etiam ex parte morum & temporum, mutationi obnoxiæ sint, etiam constat; sæpe enim aliqua lex uno tempore expedit, quæ alio, variatis hominum moribus, expedire non judicatur. Ita Deus aliis legibus & præceptis usus est in hominibus regendis, ante ac post Christi adventum; aliisque legibus utitur in præsenti, ac usurus est in futura vita, variata hominum conditione ac statu vivendi. Aliud exemplum affert S. Thomas ex Augustino lib. 1. de libero arbitr. cap. 6. ubi sic ait: *Si populus bene moderatus* (vel ut alii legunt, bene moratus) *sit, communisque utilitatis diligentissimus custos, in quo unusquisque minoris rem privatam quam publicam pendat, non recte lex fertur, qua tali populo liceat creare sibi magistratus, per quos Respublica administretur? Porro si paulatim depravatus idem populus, rem privatam publice rei præferat; atque habeat venale suffragium, corruptusque ab eis qui honores amant, regimen in se flagitiosis conscelerati sque committat, nonne item recte, si quis tunc exiterit vir bonus, qui plurimum possit, adimat huic populo potestatem dandi honores, & in paucorum bonorum, vel etiam unius redigat arbitrium?*

21 Probatur etiam secunda pars conclusionis ratione quam insinuat D. Thomas art. 2. Plus detrimenti timendum est, quam utilitatis sperandum, in legum mutatione propter periculum contemptus legum ex una parte, & majoris facilitatis servandi antiquas; quibus diuturna observatione assuevimus: Ergo nisi hæc compensentur certa spe majoris utilitatis, quæ ex hujusmodi mutatione legis speretur, non licebit eas mutare. Unde Ulpianus Digesto veteri lib. 1. tit. 4. de Constitutionibus Principum lege 2. *In rebus novis constituendis evidens debet esse utilitas, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum visum est.*

22 Advertendum tamen, quod licet Legislator peccet, abrogando leges absque ulla causa & utilitate, abrogatio tamen sic facta, valida est, nec tenentur amplius subditi legem sic abrogatam servare; quia lex essentialiter constituitur voluntate & imperio Principis, unde eo, ob quamcumque tandem rationem sublato, cessat lex, subindeque obligatio ejus, nam ubi lex non est, nec legis obligatio esse potest.

23 Dico secundo: Quivis Legislator potest legem quam condidit abrogare, superior etiam potest legem inferioris abrogare, non tamen inferior legem superioris.

Prima pars patet, cum enim, ut supra dicebamus, lex essentialiter constituatur voluntate & imperio Legislatoris, ab eo dependet in esse & conservari, subindeque eo sublato cessat lex.

Secunda etiam evidens est, quia superior habet plenam potestatem supra inferiorem, consequenter supra omnes leges ab eo conditas.

Tertia vero, quæ asserit, inferiorem non posse legem superioris abrogare, habetur in Clementina, *Ne Romani Pontifices*, in qua a Clemente V. definitur, legem superioris non posse per inferiorem abrogari, corrigi, aut mutari, cum inferior nullum jus aut potestatem habeat in superiorem, ejusque constitutiones ac leges. Unde Episcopi, vel Cardinales, leges Pontificias abrogare nequeunt, multoque minus possunt Laici legibus, & canonibus Ecclesiasticis derogare. Similiter Magistratus civiles, & communitates, aut Principes, alteri superiori subjecti temporaliter, non possunt legibus ejus civilibus, & juri communi totius imperii derogare, aut contrarium aliquid in proprio territorio statuere, ut male docent nonnulli Juristæ, perperam in hunc sensum allegantes legem *Omnes populi*; ff. de justitia & jure, ubi solum dicitur, civitates Imperatori subjectas habere potestatem condendi leges proprias, & suis moribus accommodatas. Quod intelligendum est de legibus non contrariis legibus imperialibus, quæ scilicet quamvis aliquid novum & diversum statuant, non tamen repugnans & contrarium.

24 Dico tertio, tribus modis lex antea acceptata abrogari potest; primo, per expressam revocationem Principis; secundo, per constitutionem novæ legis priori repugnantis; tertio, per contrariam consuetudinem.

Conclusio patet quoad omnes partes: Advertendum tamen est, quod si abrogatio fiat per contrariam legem, debet illa lex promulgari, ut habeat vim completam abrogandi alteram; quia sine promulgatione non habet vim & rationem perfectam legis. Si vero lex simpliciter, & pure revocetur, absque novæ legis constitutione, definit quidem lex in re ipsa esse, hoc ipso quod Legislator inferior eam apud se revocat, nullo adhuc dato signo externo revocationis, manet tamen adhuc ejus obligatio in subditis, ob ignorantiam talis revocationis. Quare ut prudenter & utiliter legis revocatio fiat, debet subditis innotescere, & quidem publice, ad vitanda scandala, & morum dissimilitudinem, alioquin aliqui propter notitiam privatam revocationis legem non servarent, aliis adhuc servantibus, & servari debere credentibus, ob ignorantiam revocationis illius, quod maximam Reipublicæ deformitatem, dissimilitudinem, ac turbationem induceret.

Quæres, quinam sint casus in quibus cessat obligatio 25
legis humanæ?

Respondeo obligationem legis humanæ cessare primo, si ejus observatio reddatur nociva. Secundo, si ejus observatio fiat incompossibilis cum lege naturali, vel divina. Tertio, si ratione subjecti, vel alicujus circumstantiæ particularis, lex fiat observatu moraliter impossibilis. Demum quando cessat tota & integra ratio propter quam lex fuit lata, eo ipso cessat legis obligatio, ut docent Cajetanus, Navarrus, Henriquez, & alii, quamvis Suarez lib. 6. de legibus cap. 9. oppositum doceat, licet enim fateatur, quod quando leges præcipiunt actus de se indifferentes, ut ferre aut non ferre arma, exportare, aut non exportare triticum, & similia, cessent, deficiente fine adæquato ad quem leges illæ ordinantur; contendit tamen, quod quando lex præcipit actum de se bonum, non cessat, deficiente fine extrinseco quem legislator intendit, quia, inquit, bonitas intrinseca, quæ pollet, est finis proximus & intrinsecus legis.

Opposita tamen sententia videtur probabilior, quia ni- 26
mirum lex non obligat, nisi juxta voluntatem Legislatoris a quo fertur; neque continet obligationem, nisi perseverante moraliter eadem voluntate: Atqui cessante tota & integra ratione propter quam legem tulit, non perseverat moraliter voluntas obligandi: Ergo cessante tota illa ratione, lex non amplius obligat. Major patet, Minor probatur, quia Legislator non habuit voluntatem obligandi, nisi dependenter ab illa ratione, & propter illam, sive actus alioquin habeat intrinsecam bonitatem, sive non: At cessante ratione motiva, vel causa finali propter quam aliquid volumus, definimus illud velle, cum impossibile sit stare actum voluntatis, sublato ejus objecto formali: Ergo cessante tota & integra ratione propter quam Legislator legem tulit, & voluit eam obligare, cessat, quoque voluntas obligandi.

Confirmatur: Si lex præcipiat jejunium semel in heb- 27
domada, ad Deum placandum, propter aliam necessitatem publicam, cessante publica necessitate, cessat obligatio jejunii, quamvis citra illam necessitatem, jejunium sit actus virtutis, habens bonitatem & honestatem intrinsecam temperantiæ: Ergo quamvis lex præcipiat actum intrinsece bonum, si tamen cesset causa adæquata legis, seu tota ratio motiva propter quam fuit lata; cessat ejus obligatio.

Dixi cessante *causa adæquata*, quia si lex lata fuit ob 28
plures causas, cessante una, modo non cessent aliæ propter quas lata est, non cessat obligatio legis. Sicut quia lex baptismi lata est non solum ad tollendum originale, sed etiam ad consignandum hominem Christianæ religioni, eumque a ceteris sectis distinguendum, & reddendum idoneum & capacem ad reliqua sacramenta suscipienda; tametsi prima causa cesseret, & peccatum originale, per sanctificationem in utero matris, esset sublatum, nihilominus adhuc lex baptismi, propter alias causas propter quas lata est, obligaret.

DISPUTATIO XI.

De lege Divina veteri.

Ad quæst. 98. D. Thomæ, usque ad 106.

HActenus de lege humana fuse disseruimus, nunc agendum nobis est de lege Divina positiva, cujus necessitatem demonstrat S. Thom. supra quæst. 91. art. 4. ubi quatuor assignat rationes, cur lex Divina, ultra naturalem & humanam, necessaria fuerit. „ Primo, inquit, „ quia per legem dirigitur homo ad actus proprios in „ ordine ad ultimum finem. Et siquidem homo ordina„ retur tantum ad finem qui non excederet proportio„ nem naturalis facultatis hominis, non oporteret quod „ homo haberet aliquid directivum ex parte rationis, „ supra legem naturalem, & supra legem humanitus „ positam, quæ ab ea derivatur. Sed quia homo ordi„ natur ad finem beatitudinis æternæ, quæ excedit pro„ portionem naturalis facultatis humanæ; ideo necessi„ rium fuit ut supra legem naturalem & humanam, di„ rigeretur etiam ad suum finem, lege divinitus data.

„ Secun-

„ Secundo, quia propter incertitudinem humani judicii, „ præcipue de rebus contingentibus & particularibus, „ contingit de actibus humanis diversorum esse diversa „ judicia, ex quibus etiam diversæ & contrariæ leges pro„ cedunt. Ut ergo homo absque omni dubitatione scire „ possit quid ei sit agendum, & quid vitandum, neces„ sarium fuit ut in actibus propriis dirigeretur per legem „ divinitus datam, de qua constat quod non potest erra„ re. Tertio, quia de his potest homo legem facere de „ quibus potest judicare; judicium autem hominis esse „ non potest de interioribus motibus qui latent, sed so„ lum de exterioribus actibus qui apparent; & tamen ad „ perfectionem virtutis requiritur, ut in utriusque acti„ bus homo rectus existat; & ideo lex humana non po„ tuit cohibere & ordinare sufficienter interiores actus, „ sed necessarium fuit quod ad hoc superveniret lex Di„ vina. Quarto, quia lex humana non potest omnia quæ „ male fiunt punire, vel prohibere, quia dum auferre „ vellet omnia mala, sequeretur quod etiam multa bona „ tollerentur, & impediretur utilitas boni communis, „ quod est necessarium ad conservationem humanam: ut „ ergo nullum malum improhibitum & impunitum rema„ neat, necessarium fuit supervenire legem divinam, per „ quam omnia peccata prohibentur.

Licet vero lex divina varie dividi possit, communis tamen ejus divisio est in veterem, quæ a tempore Moysis, usque ad Christi passionem & mortem, inter Israelitas viguit; & novam, quæ a Christo data & instituta, usque ad consummationem sæculi perseveravit. De utraque sigillatim & breviter est disserendum, & primo de lege veteri, quæ legis novæ & Evangelicæ typus & figura fuit. Unde fit

ARTICULUS I.

Verum lex vetus, bona, utilis, ac perfecta fuerit?

§. I.

Prima pars quæstiæ resolvitur.

AUgustinus, cap. 1. & 46. libri de hæresibus, refert Manichæos & Marcionistas, cum duo summa principia invexissent, unum bonorum, alterum vero malorum, credidisse legem veterem malam esse, & a malo principio conditam; novam vero a bono profectam subindeque optimam ac perfectam. Ut hic error refellatur, & veritas Catholica stabiliatur,

Dico primo, legem veterem fuisse bonam & sanctam.

1 Probatur, quia Deus fuit legis illius Auctor, ut ostendemus articulo sequenti: Ergo non potuit esse nisi bona & sancta, sicut ipse bonus & sanctus est. Unde Apostolus ad Rom. 7. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum.* Ubi mandatum legis Mosaicæ dicitur sanctum, propter præcepta cæremonialia; justum, propter judicialia; bonum, propter moralia, ut notat D. Thomas hic q. 99. art. 4. Conclusio magis patebit solutione objectionum, & explicatione locorum Scripturæ, quibus legem illam malam fuisse insinuari videtur.

2 Objicitur ergo primo: Ezechielis 20. dicitur: *Dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent.* Sed lex non dicitur bona, nisi propter bonitatem præceptorum quæ continet: Ergo lex vetus non fuit bona.

3 Respondet Sanctus Thomas hic artic. 1. ad 1. quod *Dominus loquitur ibi de præceptis cæremonialibus, quæ quidem dicuntur non bona, quia gratiam non conferebant, per quam homines a peccato mundarentur, cum tamen per hujusmodi se peccatores ostenderent, unde significantur dicitur: Et judicia in quibus non vivent, id est, per quæ vitam gratiæ obtinere non possunt.*

4 Secundo responderi potest, per illa præcepta non bona Ezechiel. 20. non intelligi legem Mosaicam, sed præcepta hominum non bona, & judicia iniqua, & superstitiones ab illis introductas: quæ omnia Deus dicitur dedisse, id est dari permisisse, in pœnam transgressionum legis suæ. Hunc enim esse verum istius loci sensum, patet ex præcedenti versu 10. & 11. ubi Deus sic loquitur: *Eduxi ergo eos de terra Ægypti, & eduxi eos in desertum. Et dedi eis præcepta mea & judicia mea ostendi eis, quæ facions homo vivet in eis. Insuper & sabbata mea dedi eis, &c.* Ubi per *sabbata* intelligit præcepta cæremonialia, & per *judicia*, præcepta judicialia. Tum addit versu 13. *Et irritaverunt me domus Israel in deserto, in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea projecerunt quæ faciens homo, vivet in eis, & sabbata mea violaverunt vehementer, &c.* Ac denique subjungit versu 25. & 26. se in pœnam harum transgressionum dedisse eis, id est, permisisse dari, præcepta non bona, &c. alia scilicet a præcedentibus, neque a Deo, sed ab hominibus imposita. *Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent, &c.*

5 Objicitur secundo: Ad bonitatem legis pertinet, ut communi saluti proficiat: Sed lex vetus non fuit salutifera, sed magis mortifera & nociva; dicit enim Apostolus ad Romanos 7. *Sine lege peccatum mortuum erat, ego autem vivebam sine lege aliquando; sed cum venisses mandatum, peccatum revixit, ego autem mortuus sum.* Et 2. ad Corinth. 3. *Littera occidit, Spiritus autem vivificat*, ubi nomine litteræ, legem intelligit. Item ad Roman. 5. dicitur: *Lex subintravit, ut abundaret delictum*: Ergo lex vetus non fuit bona.

Respondeo cum S. Thoma hic art. 1. ad 2. *quod lex dicitur occidisse, non quidem effective, sed occasionaliter ex sua imperfectione, in quantum scilicet gratiam non conferebat, per quam homines implere possent quod mandabat, vel vitare quod vetabat, & sic occasio ipsa non erat data, sed sumpta ab hominibus; unde & Apostolus ibidem dicit: Occasione accepta peccatum per mandatum seduxit me, & per illud occidit. Ex hac etiam ratione dicitur, quod lex subintravit, ut abundaret delictum, ut ly* ut *teneatur consecutive, non causaliter, in quantum scilicet homines accipientes occasionem a lege, abundantius peccaverunt; tum quia gravius fuit peccatum post legis prohibitionem; tum etiam quia concupiscentia crevit: magis enim concupiscimus quod nobis prohibetur.* 6

Similia docent SS. Patres: Augustinus enim de spiritu & littera cap. 4. quærens cur lex vetus dicatur a Paulo occidere? Respondet: legem dici occidere, quod Spiritus vitam, id est gratiam, vi sua largiri nequiret, & concupiscentiam prohibendo augeret: *Doctrina* (inquit) *qua mandatum accipimus, littera est occidens, nisi adsit vivificans Spiritus, ubi Sanctus non adjuvat Spiritus, inspirans pro concupiscentia mala, concupiscentiam bonam, id est caritatem. Lex illa, quamvis bona, auget prohibendo desiderium malum, sicut aqua impetus vehementior fit obice opposito; nescio enim, quomodo hoc ipsum quod concupiscitur, fit jucundius, cum vetatur.* Et Chrysostomus homil. 12. in Epist. ad Romanos: *Cum quidpiam concupiscimus, deinde prohibemur, concupiscentiæ flamma magis accollitur.* Subdit ibidem, hanc concupiscentiæ irritationem, non esse vertendam vitio legis, sed homini: *Lex* (inquit) *prohibuit, ut te ab eo abducas, peccatum vero, id est segnities tua, & mens mala bono in contrarium usa est, verum non id medici crimen, sed ægroti, qui quod accepit medicamentum, eo non recto usus est; non enim ob id legem Deus dedit, ut concupiscentiam accenderet, sed ut restringeret, &c.* 7

Objicitur tertio: Ad Hebræos 8. dicitur vetus testamentum culpa non vacasse: *Si prius* (testamentum) *culpa vacasset, non utique secundi locus inquireretur*: Ergo ex Apostolo lex vetus mala fuit & culpabilis. 8

Respondeo primo, culpam eo loco non sumi pro peccato, sed pro imperfectione, defectu, & infirmitate; ideoque quando Apostolus dixit, prius testamentum culpa non vacasse, tantum vult ipsum testamentum imperfectum fuisse, & habuisse aliquem defectum, eo quod gratiam non conferret, & perfectum non adduceret, & ad æternam salutem immediate suos observatores non eveheret. 9

Respondeo secundo, quod si nomen culpæ pro reatu peccati sumatur, sensus Apostoli est, si vetus testamentum culpa vacasset, id est inculpabiles fecisset observatores suos, nunquam secundo locus relinqueretur, ut exponunt Ambrosius, & D. Thomas ibidem, & Chrysostomus homil. 24. in Epist. ad Hebræos. Itaque non dicit Apostolus, legem veterem non vacasse culpa in seipsa, sed non vacasse culpa in suis subditis qui eam sæpe transgrediebantur, quibusve gratiam vi sua non dabat ad non transgrediendum, neque culpam transgressionis abolebat vi sua, & ex propriis. Propter quod etiam cap. 7. ejusdem Epistolæ ad Hebræos, ait Paulus, vetus illud mandatum propter infirmitatem ejus & inutilitatem, id est inefficaciam, reprobatum fuisse. 10

Objicitur quarto: Lex ut sit justa & bona, debet esse possibilis ad observandum, & secundum naturam, & secundum humanam consuetudinem, ut supra ex Isidoro vidimus: Sed hoc non habuit lex vetus, ut constat ex illo Petri Act. 15. *Quid tentatis imponere jugum super cervicem Discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus?* Ergo lex vetus non fuit justa & bona. 11

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem: lex enim Mosaica fuit quidem difficilis, non tamen impossibilis; Dei enim gratia Judæis non defuit, qua illam adimplere possent, tametsi gratiam non daret lex ex propriis, sed ex meritis Christi venturi conferret. Erat autem difficilis, si conferatur cum lege Evangelica, quæ est facilior; quia nimirum lex Mosaica data fuit Judæis, qui erant in statu servorum; lex Evangelica data est Christianis, qui sunt in statu filiorum: servorum autem conditio difficilior est quam filiorum. 12

Objicitur quinto: Lex illa mala est, quæ præcipit, aut permittit aliqua mala, & a recta ratione aliena: Sed talis erat lex vetus: præcipiebat enim, vel saltem permittebat Lev. 19. odium inimicorum: unde Christus Matthæi 5. dicebat Discipulis suis: *Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum:* 13

Ego

Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros. Item Deuteron. 21. permittitur uxorum pluralitas, his verbis: *Si habuerit homo plures uxores, &c.* & cap. 23. permittitur usura circa alienigenas, & libellus repudii cap. 54. Quæ omnia repugnant legi naturali & rectæ rationi, ideoque fuerunt per Christum sublata. 14

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, ad primam illius probationem dico, falso supponi odium inimicorum præcipi Levitici 19 Ibi enim sic dicitur: *Non quares ultionem, nec memor eris injuriæ Civium tuorum.* Ad id vero quod dicitur Matth. 5. varii varia respondent. Quidam enim affirmant, licitum fuisse apud Judæos odio prosequi inimicos legales, ut Hetæos, Amorrhæos, Philistinos, & reliquos cum quibus nunquam ex lege pacisci poterant, non tamen privatos & particulares. Alii docent, hæc verba fuisse permissiva quatenus Judæis aliqua, quæ cum lege naturæ pugnabant, ad duritiam cordis permittebantur. Alii probabilius dicunt, hæc verba Matth. 5. *Audistis quia dictum est antiquis*, &c. tantum arguere interpretationem quorumdam Rabinorum deductam ex iis Scripturæ locis, in quibus habetur, *Diliges amicum tuum*: ex quo per falsam illationem a contrariis inferebant: *Ergo odio habendus est inimicus.* In hac autem illatione fallebantur, tum quia vox Hebraica רֵעַ *Lereacha*, quæ habetur Levit. 19. versic. 18. significat sodalem, familiarem, socium; unde notat Mercerus in Thesauro Pagnini, quod in novo Testamento vertitur πλησίον, proximus, qui alteri scilicet animo conjunctus est. Igitur non præcise amicum significat, sed quemcumque proximum; quilibet autem homo, sive amicus, sive inimicus, propter naturæ communitatem, est noster proximus. Tum etiam, quia cum odium inimici sit intrinsece malum, pugnetque cum illo legis naturæ principio: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, & lex naturalis per legem a Moyse scriptam non esset abrogata, eorum Rabinorum illatio & interpretatio non poterat non esse falsa, & a vero Scripturæ sensu penitus aliena. 15

Ad secundam probationem dicendum, Deum in veteri lege dispensasse cum Judæis, ut plures haberent uxores, & ut per libellum repudii possent uxores dimittere, & alias ducere. De quo fuse in Tractatu de matrimonio, disput. 1. & 5.

Ad tertiam respondent aliqui, Deum tamquam supremum Dominum omnium bonorum dedisse Israelitis jus accipiendi aliquid supra fortem ab alienigenis, subindeque Judæos fœnerando nullam commisisse injustitiam. Sed inelius respondetur cum D. Thoma 2. 2. quæst. 78. art. 1. ad 2. usuram erga alienigenas non fuisse approbatam, aut permissam in veteri lege, sed tantum impune toleratam pro foro externo & non interno; quemadmodum in Republica minora mala ad vitanda majora, interdum impune a Principibus & Magistratibus tolerantur.

Objicitur sexto: Lex vetus bonorum temporalium abundantiam Judæis promittebat, ut constat ex illo Deuteron. 28. *Si mandata mea observaveris, benedictus eris in agro, in civitate, egrediens & ingrediens*: Si rerum temporalium abundantia, periculosa & nociva est ut plurimum; *qui enim primi sunt in divitiis, sæpe in viriis*, ut inquit Salvianus de providentia. Cui consonat illud Poetæ, 16

Effodiuntur opes irritamenta malorum.

Unde ab ea abhorruit Salomon, cum petiit a Domino: *Divitias neque paupertatem dederis mihi*: Ergo lex vetus mala & nociva observatoribus suis promittebat & conferebat, subindeque bona non erat.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem; abundantia enim rerum temporalium, solum nociva est, quando in divitiis tamquam in ultimo fine conquiescamus; sed si iis cum moderatione utamur, & cor ab illis abstrahamus, earum abundantia ad salutem utilis esse potest. Unde Augustinus de divitiis loquens, sic ait: *si fuerint supra nos, demergent nos, si fuerint infra nos, attollent nos.*

§. II.

Statuitur secunda conclusio, & legis veteris utilitas declaratur.

17 DIco secundo, legem veterem non solum fuisse bonam, sed etiam utilem.

Probatur conclusio, exponendo varias legis hujus utilitates. Prima est, quod per eam cognoscebant homines se esse peccatores, juxta illud Apostoli ad Romanos 3. *Per legem cognitio peccati*, & cap. 7. *Peccatum non cognovi, nisi per legem*: Hæc autem cognitio non potuit non esse illis valde utilis & proficua: sicut enim via ad recuperandam sanitatem, est cognitio suæ infirmitatis; ita via ad gratiam justificantem, est cognitio sui peccati.

Hinc oritur secunda utilitas legis, cum enim viderent Judæi se esse peccatores, & indigere Christo Redemptore, cœperunt eum summo desiderio expectare, ut patet ex illo Psalmi 145. *Domine, inclina cœlos tuos & descende.* Isaiæ 46. *Utinam disrumperes cœlos, & descenderes.* Et iterum: *Rorate cœli desuper, & nubes pluant justum.* Et Cant. 1. *Osculetur me osculo oris sui.* In quæ verba, in persona Israelitarum, præclare ait Doctor Mellifluus: *Non loquatur mihi Moyses, siquidem imperitioris linguæ factus est mihi: Jeremias nescit loqui, qui puer est; Isaia labia immunda sunt; omnes Prophetæ elingues sunt; ipse ipse, quam loquatur, osculetur me osculo oris sui.* Hanc utilitatem brevissime complexus est D. Augustinus lib. de spiritu & littera cap. 19. cum ait: *Lex data est, ut gratia quæreretur; data est, ut lex impleretur.*

Tertia utilitas, quod Judæi per legem Mosaicam, non tantum cognoscebant se esse peccatores, & indigere gratia Christi, ut jam dictum est, sed etiam paullatim disponebantur & erudiebantur ad altiorem Christi doctrinam suscipiendam; unde ad Galatas 3. *Lex Pædagogus noster fuit in Christo.* Præsertim vero, quia talis lex proponebat illis umbras, figuras, involucra, sub quibus Christus promittebatur. Proponebat, inquam, cruenta animalium sacrificia, ut inde assurgerent ad investigandum cruentum sacrificium in cruce. Proponebat circumcisionem, figuram Baptismi, purificationes, figuram pœnitentiæ; agnum Paschalem, figuram Eucharistiæ; æneum serpentem, figuram Christi in cruce pendentis; & sic de ceteris.

Quarta utilitas: Lex Mosaica metu acerbissimarum pœnarum Israelitas in officio continebat, & a peccato deterrebat, sicque rigore suo valde proderat illis, præsertim cum propter suam ruditatem & feritatem aliter in officio contineri non possent. Unde Hieronymus ad illud ad Galatas 3. *Lex Pædagogus noster fuit in Christo*: „ Pædagogus „ (inquit) parvulis assignatur, ut lasciviens refrœnetur „ ætas, & prona in vitia corda teneantur, dum tenera in „ studiis eruditur infantia, & ad majores discipliras me„ tu pœnæ coercita præparatur. Itaque & lasciviente po„ pulo lex Moysis ad instar Pædagogi severioris apposita „ est, ut custoditet eos, & futuræ fidei præpararet.

§. III.

Statuitur tertia conclusio, & in quo sensu lex Mosaica imperfecta fuerit, breviter declaratur.

DIco tertio, licet lex Mosaica fuerit bona & utilis, tamen non fuit perfecta, sed imperfecta, non positive, sed negative & comparative, id est minus perfecta, quam lex Evangelica.

Prima pars constat primo, ex eo quod lex Mosaica gratiam justificantem, in qua perfectio & efficacia ad æternam salutem consequendam consistit, non conferret: Joann. 1. *Lex per Moysem data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est*: Et Paulus sæpius ait, justitiam non esse ex lege, sed ex fide in Christum. Et Galat. 4. ejus Sacramenta vocat *infirma & egena elementa*, id est vacua gratiæ, quam tantum significabant. Et ad Hebræos septimo ait: *Nihil ad perfectum adduxit lex.* 18

Hanc rationem egregie illustrat D. Thom. hic art. 1. ubi sic discurrit: „ Perfecta bonitas est in his quæ ad finem „ ordinantur, quando aliquid est tale, quod per se est „ sufficiens inducere ad finem; imperfectum autem bonum „ est, quod operatur aliquid ad hoc quod perveniatur ad „ finem, non tamen sufficit ad hoc quod ad finem per„ ducat: sicut medicina perfecte bona est quæ hominem „ sanat; imperfecta autem est, quæ hominem adjuvat, „ sed tamen sanare non potest. Est autem sciendum, quod „ est alius finis legis humanæ, & alius legis divinæ: Le„ gis enim humanæ finis, est temporalis tranquillitas ci„ vitatis, ad quem finem pervenit lex cohibendo exte„ riores actus, quantum ad illa mala quæ possunt per„ turbare pacificum statum civitatis; finis autem legis „ divinæ est perducere hominem ad finem felicitatis æter„ næ, qui quidem finis impeditur per quodcumque pec„ catum, & non solum per actus exteriores, sed etiam „ per interiores; & ideo illud quod sufficit ad perfe„ ctionem legis humanæ (ut scilicet peccata prohibeat, „ & pœnam apponat) non sufficit ad perfectionem legis „ divinæ, sed oportet quod hominem totaliter faciat idoneum ad participationem felicitatis æternæ, quod qui„ dem fieri non potest, nisi per gratiam Spiritus Sancti, „ per quam diffunditur caritas in cordibus nostris, quæ „ legem adimplet; Gratia enim Dei, vita æterna, ut di„ citur Roman. 6. Hanc autem gratiam lex vetus confer„ re non potuit, reservabatur enim hæc Christo, quia di„ citur Joann. 1. Lex per Moysem data est, gratia & ve„ ritas per Christum facta est; & inde est quod lex ve„ tus bona quidem est, sed imperfecta, secundum illud „ Hebr. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex. 19

Secunda etiam pars conclusionis ab eodem S. Doctore supra quæst. 91. art. 5. in corp. sic declaratur & probatur: „ Attenditur perfectio & imperfectio legis, secundum tria „ quæ ad legem pertinent. Primo enim ad legem perti„ net, ut ordinetur ad bonum commune sicut ad finem. „ Quod quidem potest esse duplex, scilicet bonum sensi„ bile & terrenum, & ad tale bonum ordinabatur directe „ lex vetus, unde statim Exodi 2. in principio legis „ invi- 20

„ invitatur populus ad Regnum terrenum Chananæorum. „ Et iterum bonum intelligibile & cæleste & ad hoc or„ dinat lex nova, unde statim Christus ad Regnum cælo„ rum in suæ prædicationis principio invitavit, dicens: „ Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælo„ rum, Matth. 4. Et ideo Augustinus dicit 4. contra Fau„ stum, quod temporalium rerum promissiones in Testa„ mento veteri continentur, & ideo vetus appellatur, „ sed æternæ vitæ promissio ad novum pertinet Testamen„ tum. Secundo, ad legem pertinet dirigere humanos actus „ secundum ordinem justitiæ, in quo etiam superabundat „ lex nova legi veteri, interiores actus animi ordinando, „ secundum illud Matth. 5. Nisi abundaverit justitia ve„ stra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabi„ tis in regnum cælorum; & ideo dicitur, quod lex ve„ tus cohibet malum, lex nova animum. Tertio, ad le„ gem pertinet inducere homines ad observantias manda„ torum, & hoc quidem lex vetus faciebat timore pœ„ narum: Lex autem nova facit hoc per amorem, qui „ in cordibus nostris infunditur per gratiam Christi, quæ „ in lege nova confertur, sed in lege veteri figurabatur: „ & ideo dicit Augustinus contra Adamantium Manichæi „ Discipulum, quod brevis differentia legis & Evangelii, „ timor & amor.

21 Plura alia sunt in quibus lex nova veterem superat, & lex Mosaica Evangelicæ inferior est. In primis enim lex Mosaica fuit imperfectior Evangelica, ex parte caussæ efficientis; nam licet utraque Deum Auctorem habuerit, tamen lex vetus per Moysem, nova per Christum Deum & hominem data est, juxta illud Joann. 1. *Lex per Moysem data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est.*

22 Secundo, fuit etiam imperfectior lex Mosaica ex parte eorum quibus tradita fuit; nam lex nova lata est pro omnibus hominibus, & orbe universo, juxta illud Christi Matth. ultimo: *Euntes docete omnes gentes, &c.* At Mosaica soli populo Judæorum lata est, ut docet D. Thomas hic q. 98. art. 4. & patet ex ejus prœomio Exod. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti, &c.*

23 Tertio, lex Mosaica fuit imperfectior ratione durationis, nam lata fuit ad tempus, usque ad Christi adventum, juxta illud Apostoli ad Galat. 3. *Lex propter transgressionem posita est, donec veniret semen:* Id est lex Moysis lata est, ut transgressiones & peccata cohiberet, donec Christus Abrahæ semen veniret. Lex autem Evangelica, in perpetuum, usque ad mundi consummationem, duratura est, juxta illud Christi Matth. 26. *Hic est Calix sanguinis mei, novi & æterni Testamenti.* Ubi novum Testamentum, æternum appellatur, quia nullo unquam tempore antiquabitur, nullumque Testamentum illi succedet, ut docet Anselmus ad cap. 13. Epistolæ ad Hebræos. Vel Testamentum æternum dicitur, eo quod gratiæ, caritatis, & gloriæ Testamentum sit, quæ tria sempiterna sunt. Unde Cajetanus ad Hebræos 8. *Testamentum* (inquit) *novum manet in æternum, æterna enim est gratia, quæ hic inchoatur, & in patria consummatur, semper novos reddens eos in quibus est.*

24 Quarto, lex Mosaica fuit etiam imperfectior ratione materiæ, nam ultra præcepta moralia juris naturalis, continebat alia plurima cæremonialia & judicialia, quæ difficillimum erat observare. Propter quod Petrus Act. 15. dicebat: *Quid tentatis Deum imponere jugum super cervices Discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* Lex autem Evangelica pauca habet propter moralia, vi legis naturalis necessaria. Unde Augustinus Epist. 118. *Levi jugo Christus nos subdidit, & farcina levi. Sacramentis numero pauciissimis, observatu facillimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit.* Nec obstat quod in lege Evangelica sint aliqua præcepta difficilia, ut præceptum de unitate & indissolubilitate matrimonii; de necessitate confessionis, & similia; illa enim propter abundantiam gratiæ, quæ a Christo in lege nova confertur, redduntur facilia, juxta illud Isaiæ 10. *In die illa auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computrescet jugum a facie olei.*

25 Quinto, lex Mosaica fuit imperfectior ex parte modi quo data est: fuit enim descripta in lapidibus, ministerio Angelorum: At lex nova fuit scripta in cordibus & mentibus hominum, per ipsum Dei hominis verbum, cooperante Spiritu Sancto, per abundantiam gratiæ & illuminationis. De quo fusius disp. sequenti art. 2.

ARTICULUS II.

An lex vetus fuerit a Deo data, & ubi, ac quomodo tradita fuerit?

26 Sicut Manichæi, ut supra diximus, negarunt legem Mosaicam fuisse bonam, sic etiam consequenter affirmarunt, non a Deo, sed a Diabolo datam esse, ut refert Augustinus in lib. de hæresibus cap. 46. ubi ponit hoc eorum dogma: *Deum qui legem per Moysem dedit, & in Hebræis Prophetis locutus est, non esse verum Deum, sed unum ex principibus tenebrarum.* Similiter Ptolomæus apud Epiphanium hæresi 33. asserebat Mosaicam legem datam fuisse a tribus, quorum nullus esset verus Deus, nempe partim a mundi opifice, quem Deum esse nolebat, sed numen quoddam secundarium; partim a Moyse, & partim a senioribus populi Judaici.

Ex Catholicis vero Origenes homil. 16. in Numer. Hieronymus in cap. 19. Matthæi, circa illa verba: *Ad duritiam cordis vestri permisit vobis Moyses.* Hugo Cardinalis, & Beda ibidem, existimant, legem Mosaicam, comprehensam in Exodo, Levitico, Numeris, Deuteronomio, esse quidem majori ex parte a Deo ipso traditam; verumtamen aliqua ejus præcepta fuisse lata a Moyse, ex propria ejus auctoritate, proprioque arbitrio; cujusmodi fuisse putant legem de libello repudii. Item Alphonsus Salmeron disputat. 61. & 62. in Acta Apostolorum, docet legem Mosaicam, qua parte continet præcepta cæremonialia & judicialia, non habere auctorem Deum, sed Moysem, qui ejus non solum promulgator, quoad hanc partem, sed & proprie auctor fuerit.

Demum aliqui SS. Patres, quos refert Baradas lib. 1. de prærogativis novi testamenti cap. 15. censent legem Mosaicam non fuisse datam a Deo Moysi, ministerio Angelorum, sed ab ipso Verbo Divino, in aereo corpore viso, Moysi immediate tradita. Quod etiam innuere videtur Ecclesia in una ex septem Antiphonis quas ante natalem Domini cantant in vesperis, in qua sic ait: *O Adonai, & dux domus Israel, qui Moysi in igne flammæ rubi apparuisti, & ei in Sina legem dedisti, veni ad redimendum nos in brachio extento.* Ut hæreticorum error refellatur, & vera ac communis sententia declaretur, sit 27

§. I.

Prima pars quæstii resolvitur, & ostenditur legem veterem fuisse a Deo datam, & omnia illius Præcepta fuisse a Deo instituta.

28 Dico primo, legem veterem fuisse datam a Deo. Conclusio est certa de fide, ac definita in Tridentino sess. 4. decreto de Canonicis scripturis, ubi sic dicitur: *Omnes libros tam veteris quam novi Testamenti, cum utriusque unus Deus sit auctor, Ecclesia Catholica, pari pietatis affectu ac reverentia, suscipit, & veneratur.* Colligitur etiam aperte ex Scriptura, nam Christus Matth. 15. loquens de lege Mosaica, appellat eam mandatum Dei, cum ait: *Irritum fecistis mandatum Dei, propter Traditiones vestras.* Et Apostolus sæpe affirmat, Patrem Christi fuisse Auctorem veteris Testamenti, ut ad Roman. 1. & ad Hebræos 1.

Ratio etiam suffragatur; nam, ut discurrit D. Thomas 29
hic artic. 2. ejusdem est proponere finem & disponere media ad finem: Sed lex Evangelica est finis legis Mosaicæ, juxta illud Apostoli ad Rom. 10. *Finis legis Christus:* Ergo idem Deus, qui est auctor legis Evangelicæ, est etiam auctor legis Mosaicæ.

Dices: Opera Dei sunt perfecta, ut dicitur Deuter. 32. 30
At lex Mosaica non est perfecta, ut articulo præcedenti diximus: Ergo Deus non est auctor illius.

Respondeo quod licet lex Mosaica non sit absolute perfecta, quia deest illi aliquid quod habet lex Evangelica, nempe virtus & efficacia justificandi, & perducendi ad regnum cælorum, est tamen perfecta in suo genere, quia cum ex suo genere debeat esse umbra, seu figura legis Evangelicæ, in eo genere nihil illi deest. Ita D. Thomas hic art. 2. ad 1. ubi sic ait: „ Nihil prohibet aliquid non esse „ perfectum simpliciter, quod tamen est perfectum secun„ dum tempus; sicut dicitur aliquis puer perfectus, non „ simpliciter, sed secundum temporis conditionem: ita „ etiam præcepta quæ pueris dantur, sunt quidem perfe„ cta secundum conditionem eorum quibus dantur, etsi „ non sint perfecta simpliciter; & talia fuerunt præcepta „ legis, unde Apostolus dicit ad Galat. 3. Lex pædagogus „ noster fuit in Christo.

Dico secundo, omnia mandata, quæ sunt scripta in veteri lege fuisse a Deo instituta, nec ullum a Moyse propria auctoritate esse datum.

Probatur primo ex capite 20. Exodi versu 1. ubi lex 31
Mosaica incipit tradi his verbis: *Locutusque est Dominus cunctos sermones hos: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis; non habebis Deos alienos coram me; non facies tibi sculpile, &c.* Deinceps vero traduntur sub eodem tenore verborum omnia legis illius præcepta, sive moralia, & ad Decalogum pertinentia, sive cæremonialia, & judicialia, repetendo subinde, & inculcando sæpius verba illa: *Hæc dicit Dominus*, aut, *Locutus est Dominus ad Moysem, dicens &c.* Nam cap. 21. versu 1. ubi præcepta judicialia tradi incipiunt, Deus sic Moysi loquitur: *Hæc sunt judicia quæ propones eis: si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi &c.* Et cap. 25. versu 1. in quo de præceptis cæremonialibus agitur, sic dicitur:

dicitur: Locutusque est Dominus ad Moysem dicens: Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primitias. Ex quibus patet, non esse admittendam distinctionem aliam Salmeronis in præcepta Decalogi, & in præcepta cæremonialia, quod illa fuerint immediate a Deo tradita, auctoritate, ut ipse loquitur, suppositi & virtutis; ista vero immediatione tantum virtutis, inspirando scilicet Moysi quæ vellet immediate ab ipso constitui auctoritate sibi a Deo data; hæc enim distinctio nullum habet fundamentum in Scriptura, quæ locis relatis significat, omnia illa præcepta simili modo fuisse ab ipso Deo lata, & Moysi tradita, ut ea promulgaret.

32 Probatur secundo conclusio: Si aliquod præceptum legis fuisset a Moyse propria auctoritate datum, maxime præceptum de libello repudii: Sed ne quidem tale præceptum fuit a Moyse propria auctoritate datum: Ergo omnia mandata veteris legis fuerunt a Deo instituta, nec ullum a Moyse propria auctoritate datum fuit. Major est præcipuum fundamentum adversæ sententiæ, Minor vero probatur ex eo quod per libellum repudii dabatur facultas dissolvendi prius matrimonium, ut ostendimus in Tractatu de matrimonio disput. 5. art. 2. At nullus hominum propria auctoritate potest dare talem facultatem, juxta illud Christi in Evangelio Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet:* Ergo præceptum de libello repudii fuit a Deo institutum, non vero a Moyse propria auctoritate datum.

33 Dices: Lex vetus vocatur lex Moysis, Lucæ 2. Malach. 4. aliisque locis; & ipse Moyses non promulgator solum, verum etiam legislator fuisse dicitur a Clemente Romano, aliisque Patribus: Ergo aliqua hujus legis præcepta a Moyse propria auctoritate fuere tradita.

Respondeo iis locis quibus lex vetus, Moysis lex appellatur, vocari etiam legem Domini, aut aperte significari fuisse traditam a Deo. Nam Lucæ 2. sic dicitur: *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus, secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini:* ad significandum scilicet, eamdem esse legem Domini ut auctoris, & Moysis ut promulgatoris: qui eadem de caussa legislator vocatur a Clemente Romano aliisque Patribus. Et Malach. 4. Deus sic loquitur: *Memenotote legis Moysi servi mei, quam mandavi ei in Horeb, ad omnem Israel, præcepta & judicia.*

34 Adverte autem, quod quando dicimus, legem Mosaicam esse vere divinam, & non hominum, sed Dei ipsius auctoritate immediate latam, loquimur de lege contenta in libris Moysis, ab Exodo ad Deuteronomium inclusive, neque enim negamus, alias quasdam observationes, & leges fuisse postea humana auctoritate additas, de celebrando quotannis festo Phurim Esther 9. & de festo Scenopegiæ 2. Machab. 1. & similibus.

§. II.

Alia difficultas expeditur, & ubi, ac quomodo lex Mosaica data fuerit, breviter declaratur.

35 Dico tertio, lex vetus data est in monte Sinai. Patet ex illo Levitici 26. *Hæc sunt judicia atque præcepta, leges, quas dedit Dominus inter se & filios Israel in monte Sinai, per manum Moysi.* Nec obstat quod Deuter. cap. 1. 4. & 5. & lib. 3. Regum cap. 8. & Malach. 4. alibique sæpius dicitur, legem veterem fuisse datam in Monte Horeb. Hanc enim dissensionem bene componit D. Hieronymus in locis Hebraicis, verbo *Horeb*, dicens eumdem montem duplici nomine fuisse nuncupatum, & nunc Sina, nunc Horeb appellatum. Addunt aliqui, verisimile esse, nomen Sinai fuisse nomen quasi appellativum illius montis, a vicino deserto, quod vocabatur solitudo Sinai: nomen autem Horeb, fuisse proprium & præcipuum, magisque excelsam partem illius significasse, a quo mons totus vocatus sit mons Horeb, & mons Dei.

Dico quarto, lex vetus fuit a Deo tradita Moysi per Angelos, & ab eodem promulgata.

36 Patet ex Scriptura, nam S. Stephanus Act. 7. de Moyse sic ait: *Hic est qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum Patribus nostris, qui accepit verba vitæ dare nobis.* Et ad Galat. 3. Apostolus dicit: *Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, & ordinata per Angelos in manu mediatoris*, Moysis scilicet, qui de seipso ait Deuter. 5. *Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annunciarem vobis verba ejus.* Et ad Hebræos 2. *Si enim quæ per Angelos dicta est sermo, &c.* Ubi per sermonem illum intelligit legem Mosaicam, ut patet ex verbis sequentibus: comparat enim illam cum lege Evangelica, & significat hanc esse differentiam inter legem veterem & novam, quod vetus tamquam lex servitutis tradita fuerit per Angelos, qui Dei servi & ministri sunt; lex autem nova, quia lex est gratiæ, tradita fit per ipsum Dei filium.

37 Favent etiam SS. Patres, præsertim Dionysius lib. de cælesti Hierarchia cap. 4. ubi hæc scribit: „ Has divinas „ visiones Patres nostri perceperunt, per medias cælestes „ virtutes. An non & sacrum legislationem, eloquiorum „ traditio, velut per se quidem dicit ex Deo Moysi do„ natam, ut etiam vere nos doceat, divinos eam esse & „ sacros characteres? Docet autem sapienter & hoc Theo„ logia, per Angelos eam in nos provenire tamquam di„ vino legali ordine, illud legaliter ponente, hoc est per „ prima, secunda in divinum reduci.

Non deest etiam ratio seu congruentia, quam affugeat 38
D. Thomas hic art. 3. Lex enim vetus erat imperfecta, & quasi dispositio quædam ad legem novam: Ergo conveniens fuit, ut nova daretur a Christo Domino, vetus autem a ministris. Sic enim fit in artibus ordinatis, ut supremus artifex per suos ministros disponat ea quæ necessaria sunt ad opus, ipse vero ultimam perfectionem adhibeat.

Nec obest, quod ille qui loquebatur Moysi dicebat: 39
Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti. Hoc enim dicebat, non in persona propria, sed in persona Dei, quem repræsentabat. Unde Gregorius Magnus in præfatione libri Job, cap. 2. „ Angelus qui Moysi ap„ paruisse scribitur, modo Angelus, modo Dominus no„ minatur: Angelus propter hoc quod exterius loquen„ do serviebat; Dominus autem dicitur, quia interius præ„ sidens loquendi efficaciam ministrabat. Cum ergo lo„ quens, ab interiori regitur, & per obsequium Ange„ lus, & per inspirationem Dominus nominatur.

Michaelem autem personam Dei tunc gessisse, cum lex lata est, multisque Angelorum millibus stipatum, in montem Sinai venisse, Pantaleo Diaconus docet apud Surium in encomio D. Michaelis: *Michael* (inquit) *Angelorum ductor longe maximus, & excellentissimus minister divinæ legis, quæ data fuit in monte Sina &c.*

Plura vero mirabilia & terribilia in eo monte contige- 40
runt, cum Decalogi lex per illum promulgata est. Nam totus mons ardebat igne. Torus fumabat, quia ex igne, tamquam ex fornace, ascendebat. Audiebantur tonitrua, micabant fulgura, & clangor tubæ seu buccinæ perstrepebat. Tum demum Angelus, tubali & horribili voce, Decalogum proclamabat, ut pollet exaudiri a toto populo circumstante, id est, a tribus hominum millionibus, qui aderant in circuitu montis.

Porro qualis fuerit illa buccina disputant Interpretes, 41
Judæi fabulantur fuisse cornu illius arietis, qui ab Abrahamo pro Isaac fuit immolatus, Genes. 22. Alii vero communiter æstimant, tubam illam fuisse aeream, non corneam; & Angelum per collisionem aeris edidisse talem sonum qualis ab inflata buccina, vel tuba prodire solet.

Sed quidquid sit de hoc, notandum est, duplicem fuisse sonum illius tubæ seu buccinæ. Unum confusum, quo populus Judaicus evocabatur ex remotioribus castrorum partibus, ut veniret ad radicem montis in circuitu, & ibi legem Decalogi paullo post promulgandam audiret. Alterum distinctum & articulatum, quo Angelus in ipso monte existens, & Dei personam gerens, in populo ad radicem montis jam collecto, Decalogum promulgabat.

Notandum etiam cum D. Augustino Epist. 110. & Leone 42
Papa serm. 1. de Pentecoste, promulgationem legis Moysis, figuram fuisse promulgationis legis Evangelicæ, & eorum quæ tunc facta sunt. Nam primo sicut lex Mosaica promulgata est die quinquagesimo post Pascha, id est in die Pentecostes, sicut etiam lex Evangelica, ut constat Act. 2. Secundo, sicut illa in monte Sinai, ita ista in monte Sion promulgata est, juxta illud Isaiæ 2. *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem.* Tertio, sicut ibi audita sunt tonitrua & fulgura, ita hic *factus est repente de cælo sonus, tamquam advenientis Spiritus vehementis.* Quarto, sicut ibi apparuit ignis & fumus; ita hic *apparuerunt dispertitæ linguæ tamquam ignis.* Quinto, sicut ibi timore perculsi sunt Judæi, ita hic Apostoli. Demum, sicut ibi Angelus clangore buccinæ verba Decalogi perstrepebat, ita hic tuba Evangelica Apostolorum ore insonuit, ejusque sonus in omnem terrarum orbem exivit.

ARTICULUS III.

Quotuplicia fuerint præcepta in lege veteri?

43 Triplicia fuerunt præcepta legis Mosaicæ, moralia, cæremonialia, & judicialia. Ita D. Thomas quæst... Et colligitur ex illo Deuter. 5. *Loquar tibi omnia mandata mea, & cæremonias, atque judicia.* Et ex illo Pauli ad Romanos 7. Lex *quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum.* Ubi Apostolus legem veterem vocat mandatum sanctum, propter cæremonialia; justum, propter judicialia; bonum, propter moralia, ut observat S. Doctor art. 4. quæstionis citatæ.

Ratio etiam suffragatur, finis enim legis Mosaicæ erat 44
dirigere populum Judaicum, & convenienter ordinare, tum in iis quæ spectant ad rectitudinem naturalem rationis humanæ; tum etiam in iis quæ ad cultum divinum, & ad justam politicam pertinet. Ad primum data erant præcepta moralia:

moralia: ad secundum, cæremonialia: ad tertium, judicialia. Et per hæc tria simul sumpta, homo convenienter ordinabatur circa seipsum, circa Deum, & circa proximum; ac per ea, si bene observarentur, Respublica Judæorum in felici & florenti statu conservanda erat, ut Deus illis promiserat, Deuter. 28.

45 „ Præcepta moralia (ut notat S. Thomas hic qu. 100. „ art. 11.) sunt in triplici differentia: nam quædam (inquit) sunt communissima, & adeo manifesta, quod sunt „ quasi fines præceptorum; unde in eis nullus potest er„ rare secundum judicium rationis. Quædam vero sunt „ magis determinata, quorum rationem statim quilibet „ etiam popularis potest de facili videre; & tamen quia „ in paucioribus circa hujusmodi contingit judicium hu„ manum perverti, hujusmodi editione indigent; & hæc „ sunt præcepta Decalogi. Quædam vero sunt, quorum „ ratio non est adeo cuilibet manifesta, sed solum sapien„ tibus. Et ista sunt præcepta moralia superaddita Deca„ logo, tradita a Deo populo per Moysem & Aaron. Sed „ quia ea quæ sunt manifesta, sunt principia cognoscen„ di ea quæ non sunt manifesta, alia præcepta moralia „ superaddita Decalogo, reducuntur ad præcepta Decalogi „ per modum cujusdam additionis ad ipsa: nam in primo „ præcepto Decalogi prohibetur cultus alienorum Deorum, „ cui superadduntur alia præcepta prohibitiva eorum quæ „ ordinantur in cultum idolorum, sicut habetur Deut. 18. „ *Non inveniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam „ suam, ducens per ignem, nec sit maleficus, nec incanta„ tor, nec Pythones consulat, neque Divinos, nec quærat a „ mortuis veritatem.* Secundum autem præceptum prohi„ bet perjurium, superadditur autem ei prohibitio blas„ phemiæ, Levit. 14. & prohibitio falsæ doctrinæ, Deu„ ter. 13. Tertio vero præcepto superadduntur omnia cæ„ remonialia. Quarto autem præcepto de honore paren„ tum, superadditur præceptum de honorificatione senum, „ secundum illud Levit. 19. *Coram cano capite consurge, & „ honora personam senis;* & universaliter omnia præcepta „ inducentia ad reverentiam exhibenda majoribus, vel „ ad beneficia exhibenda, vel æqualibus, vel minoribus. „ Quinto autem præcepto, quod est de prohibitione homi„ cidii, additur prohibitio odii & cujuslibet motionis con„ tra proximum; sicut illud Levit. 19. *Non stabis contra „ sanguinem proximi tui;* & etiam prohibitio odii fratris, „ secundum illud, *Ne oderis fratrem tuum in corde tuo.* „ Præcepto autem sexto, quod est de prohibitione adul„ terii, superadditur præceptum de prohibitione meretri„ cii, secundum illud Deuter. 24. *Non erit meretrix de fi„ liabus Israel, neque fornicator de filiis Israel;* & iterum „ prohibitio vitii contra naturam, secundum illud Levi„ tic. 18. *Cum masculo non commisceberis, cum omni pecore non „ coibis.* Septimo autem de prohibitione furti, adjungitur „ præceptum de prohibitione usuræ, secundum illud Deu„ ter. 18. *Non fœneraberis fratri tuo ad usuram*, & prohi„ bitio fraudis, secundum illud Deuter. 25. *Non habebis in „ sæculo diversa pondera*, & universaliter omnia, quæ ad „ prohibitionem calumniæ & rapinæ pertinent. Octavo vero „ præcepto, quod est de prohibitione falsi testimonii, „ additur prohibitio falsi judicii, secundum illud Exodi 23. „ *Nec in judicio, plurimorum acquiesce sententiis, ut a veri„ tate declines*, & prohibitio mendacii, sicut ibi subditur, „ *mendacium fugies*, & prohibitio detractionis, secundum „ illud Levit. 19. *Non eris criminator & susurro in populis.* „ Aliis autem documentis (puta præcepto de non concu„ piscenda uxore alterius ad coeundum, & præcepto de „ non concupiscenda re qualibet, vel qualicumque pos„ sessione alterius ad possidendum illegitime præter con„ sensum ejus & voluntatem) nulla alia adjunguntur; „ quia per ea universaliter omnis mala concupiscentia „ prohibetur." Hæc S. Thomas, quibus differentiam præceptorum moralium veteris legis luculenter exponit.

46 Quoad præcepta vero cæremonialia, Genebrardus, sub finem Chronologiæ, ex Burgensi, & aliis Doctoribus affert, ea in antiqua lege usque ad numerum sexcenterum tredecim ascendisse; ex quibus erant ducenta quadraginta octo affirmativa, tot scilicet quot sunt in homine membra & ossa, & trecenta sexaginta quinque negativa, quot in anno dies numerari solent. Omnia tamen ad quatuor genera revocari possunt. Alia enim erant de sacrificiis, quorum tria erant genera in antiqua lege, nempe holocaustum, hostia pacifica, & hostia pro peccato, quorum differentiam explicabimus in Tractatu de virtutibus cardinalibus disput. 3. art. 1. ubi de Religione agemus. Alia de Sacramentis, quæ varia extiterunt in antiqua lege, tam pro laicis, quam pro sacerdotibus & ministris templi; ut circumcisio, Agnus Paschalis, consecratio Sacerdotum, esus panis propositionum, ablutio manuum & pedum, rasio pilorum, & similia, de quibus agit S. Thomas hic quæst. 102. art. 5. Item in veteri lege quædam erant præcepta cæremonialia de rebus sacris, quæ ad divinum cultum tamquam instrumenta & adminicula ordinabantur, inter quas ista erant præcipuæ, Tabernaculum, Arca fœderis, continens duas legis tabulas, virgam Aaronis, quæ frondueraf, & urnam auream cum manna; Propitiatorium, quod erat ad instar cujusdam mensæ ex auro purissimo, mensa panum propositionis; altare thymiamatis seu incensi, in quo incendebatur thus, & alia aromata suavissimi odoris, altare holocausti, in quo omnes victimæ offerebantur; & demum varia vasorum genera, nempe acetabula, phialæ, thuribula, ciathi, lebetes, hydriæ, mortariola, lucerna, &c. de quibus accurate disserunt Josephus lib. 3. Antiquitatum, & Ribera lib. 3. de Templo Salomonis. Denique in veteri lege, aliqua erant præcepta cæremonialia de aliquibus observantiis legalibus, quibus ex decreto Dei populus Judæorum discernebatur ab aliis gentibus, inter quæ præcipuæ erant, abstinentia a suffocato, sanguine, pinguedine, carne suilla; ab animalibus, quæ non haberent ungulam divisam, sed solidam & unitam, quæque etiam non ruminarent; manducatio panum azymorum, lactucarum agrestium, & aliorum id genus, quorum significationem fuse ac erudite explicat S. Thomas quæst. 102. art. 6. Ejusdem generis hæc erant: *Non coques hœdum in lacte matris suæ. Non arabis in bove & asino. Vestes quæ ex duobus textis est non indueris. Non indueris vestimento, quod ex lana linoque contextum est. Qui tetigerit mortuum, immundus erit usque ad vesperam.*

De præceptis judicialibus abunde disserit Sanctus Thomas quæst. 104. & 105. ubi ea ad quatuor capita revocat. 47
Nam quædam præscribunt certum ordinem justitiæ inter Principem & populum; quædam inter ipsos cives; quædam inter populum & extraneos; quædam denique inter domesticos ejusdem familiæ. Exempla passim sunt in Scriptura: v. g. pro Principe dantur præcepta quomodo creandus sit, quomodo se gerere debeat erga populum, & vicissim populus erga illum. Similiter pro populo & civibus inter se dantur præcepta emptionis & venditionis, & aliorum contractuum. Pro extraneis dantur præcepta de susceptione advenarum & peregrinorum, & de modo belli gerendi contra hostes. Denique pro domesticis leges sunt de viro & uxore, de parentibus & liberis, de dominis & servis, de consanguineis & affinibus, an sint inter eos ineunda matrimonia, & cetera alia.

Differunt autem hæc præcepta a moralibus, quod mo- 48
ralia ad legem naturæ proxime pertineant; judicialia vero valde remote, cum tantum sint determinationes eorum quæ generaliter in jure naturali continentur: v. g. jure naturali fures puniendi sunt, jure autem illo judiciali pœna mortis eis infligitur. A cæremonialibus vero tripliciter differunt. Primo, quia cæremonialia pertinebant ad cultum divinum, judicialia ad justitiam cum proximo servandam. Secundo, quia cæremonialia per se primo instituta erant ad Christum & mysteria Christianæ religionis significanda & figuranda, non autem judicialia. Ex quo sequitur tertium discrimen, nempe quod cæremonialia omnia desierint, immo & mortifera sint; judicialia vero aliqua adhuc remaneant, non quidem quatenus a veteri lege sunt præscripta, sed solum quatenus sunt a Regibus & Legislatoribus in utilitatem publicam assumpta; alia vero mortua quidem sint, non tamen mortifera, cum absque peccato observari possint, ut ex dicendis articulo sequenti patebit.

ARTICULUS IV.

An, & quando lex vetus abrogata sit?

§. I.

Prima pars quæstii resolvitur.

Dico primo, lex vetus de facto abrogata est, & desiit 49
obligare.

Conclusio est certa de fide, & definita ab Apostolis in Concilio Jerosolymitano super hac quæstione habito, eamque passim docet Paulus in suis Epistolis, præsertim ad Roman. 6. versu 15. ad Galat. 3. versu 19. ad Ephes. 2. versu 14. ad Colossi. 2. versu 6.

Confirmatur ex illo ad Hebræos 7. *Translato Sacerdotio* 50
necesse est ut legis translatio fiat. Atqui sacerdotium veteris legis translatum est in sacerdotium novæ legis ut tota Epistola ad Hebræos contendit Apostolus: Ergo & ipsa lex translata est in novam, sicque tandem abrogata, de facto desiit obligare.

Si autem quæras, cur abrogata fuerit? Respondeo primo, illam abrogatam esse, propterea quod vetus testamentum imperfectum esset & infirmum. Unde Apostolus ad 51
Hebr. 7. *Reprobatio* (inquit) *fit præcedentis mandati, propter infirmitatem & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex.* Secundo, quia grave jugum erat. Quam abrogationis rationem indicavit D. Petrus Act. 15. cum dixit: *Quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices Discipulorum, quod nec patres nostri, nec nos portare potuimus?* Tertio, quia continebat tantum figuras, quæ per Christum impletæ sunt. Unde Bernardus homil. 1. super Missus est: *Prodeunte fructu, flos decidit, quia veritate apparente in carne figura pertransit.* Vel, ut ait Hieronymus in cap. 4. ad Galatas: *Priusquam Christi in toto orbe Evangelium corruscaret, habuerunt suum fulgorem præcepta legalia; postquam vero majus Evangelica gratia lumen effulsit, & Sol justitiæ toti mundo se prodidit, stellarum lumen obscuratum est, & earum radii caligaverunt.* Similia habet Theodoretus ad Philippens. 3. ubi hæc scribit: *Supervacaneus est lychnus, si Sol apparuerit, supervacaneus pædagogus iis qui perfectam acceperunt sapientiam; inutile lac nutricis iis qui solido cibo vescuntur. Palea fert frumentum, sed postquam collectum est frumentum, palea ejicitur; ita lex Christum ostendit, postquam autem is apparuit, ea est deinceps supervacanea.* Demum Christus (teste Apostolo ad Ephesios 2.) *fecit utraque unum*, id est, ex duobus populis, Ethnico & Judaico, fecit unum ovile, ac proinde debuit dissolvere medium parietem legis Mosaicæ, qui separabat unum populum ab alio, & ambos una eademque lege Evangelica concludere.

58 Dices: legem Mosaicam in sacris litteris prædicari in æternum duraturam, Baruch. 3. *Hic liber mandatorum Dei, lex quæ est in æternum.*

Respondeo cum D. Thoma hic quæst. 103. art. 3. ad 1. legem veterem duobus modis dici posse æternam: primo quoad præcepta moralia, quæ partim in Decalogo, partim vero in aliis Scripturæ locis continentur; hæc enim semper vigent & vigebunt, cum sint juris naturalis: secundo etiam quoad cæremonialia, quandoquidem licet hæc abrogata sint, quoad significationem; durant tamen adhuc & durabunt, quoad rem significatam, nempe Christum & religionem Christianam. Addo, quod lex vetus ejusque præcepta, vocantur æterna, quia ad tempus valde longum fuere statuta, & sine certo termino in ipsa legis promulgatione definito: Statuta enim & præcepta, quæ ita feruntur, solent vocari perpetua, in communi usu loquendi; eodem sensu, quo leges omnes dicuntur esse perpetuæ.

§. II.

Altera difficultas expeditur, & quandonam lex vetus abrogata fuerit, breviter declaratur.

53 Dico secundo, legem Mosaicam non cessasse ante Christi mortem. Ita communiter docent Theologi, paucis exceptis, qui volunt legem Mosaicam cessasse ante mortem Christi in ipsa institutione Baptismi, per quam cessavit obligatio Circumcisionis, & consequenter totius legis Mosaicæ, cujus obligatio in illa fundabatur, & ab illa oriebatur, ut significat Paulus ad Galat. 5.

54 Probatur conclusio multipliciter: Primo quia lex Mosaica umbratilis erat & figurativa, subindeque non cessavit, donec ejus umbræ & figuræ impletæ fuerint: At illæ non fuere impletæ usque ad mortem & passionem Christi, & antequam Christus jam exspiraturus diceret, *Consummatum est*: Ergo lex Mosaica non cessavit ante Christi mortem & passionem.

55 Secundo, Christus usque ad mortem legem servavit & servari præcepit; nam Matth. 8. leproso sanato præcepit adire sacerdotem, ut secundum legem munus offerret quod Moyses mandaverat. Et Matth. 23. dixit: *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcumque dixerint vobis servate & facite.* Item pridie quam pateretur, cum Discipulis agnum paschalem immolavit; ergo ante ejus mortem lex Mosaica non cessaverat, sed adhuc obligabat. Unde Lucæ 22. dicitur: *Venit dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha, &c.* id est, necessitate præcepti, quod Christus antequam moreretur, adimplere voluit.

56 Tertio, sicut translato sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat, ut ait Apostolus ad Hebr. 7. ita manente sacerdotio legem manere necesse est: Sed sacerdotium legis Mosaicæ non fuit translatum usque ad passionem & mortem Christi; Apostolus enim ad Hebr. 9. affirmat prius tabernaculum habuisse statum, donec per Christi mortem propalaretur sanctorum via: quamdiu autem tabernaculum illud Mosaicum habuit statum, habuit & sacerdotium: Ergo lex Mosaica ante Christi mortem & passionem non fuit abrogata.

57 Quarto, testamentum vetus, quod est idem atque lex, non cessavit nisi per novum: Sed hoc non cœpit obligare nisi per mortem Christi, eo quod testamentum non valeat, nisi intercedat mors testatoris, ut ait Paulus ad Hebræos 9. & probat Ulpianus leg. 1. ff. de testamentis: Ergo testamentum non cessavit usque ad mortem Christi.

58 Dices primo: Lucæ 16. dicitur: *Lex & Prophetæ usque ad Joannem.* Et Matth. 11. *Omnes Prophetæ & lex usque ad Joannem prophetaverunt:* Ergo lex vetus cessavit, quando Joannes Baptista prædicare cœpit.

Sed nego consequentiam, sensus enim horum verborum est, quod lex & Prophetæ usque ad Joannem, prædixerint Christum esse venturum; ille autem jam venisse ostenderit. Vel quod lex & Prophetæ usque ad Joannem, promissiones temporales prædicaverint; extinde vero cœperit evangelizari regnum Dei, consistens in bonis spiritualibus: Hoc enim Christus dixit respondens Pharisæis ipsum irridentibus, quod nimium affectum erga divitias reprehenderet, earumque contemptum doceret; quasi in hoc dissentiret a lege & Prophetis promittentibus bona temporalia.

Tertio responderi potest: Verba illa non significare veterem legem tantum durasse usque ad adventum Christi & prædicationem Joannis Baptistæ; sed legem & Prophetas ad illud utique tempus regnasse & triumphasse, ac legem non tantum fuisse, sed & sanam fuisse. Ex quo autem venit Joannes Baptista; lex non est quidem mortua continuo, sed cœpit ægrotare, quia incipiebat jam gratia Evangelii resplendescere.

Dices secundo: Omnes cæremoniæ antiquæ legis spectabant in Christum, tamquam in ultimum scopum, & significabant illum esse venturum: Ergo statim atque Christus venit, cœperunt esse falsæ, subindeque lex vetus tunc desinere.

Respondeo cæremonias veteris legis non spectasse Christum absolute, sed tamquam Redemptorem, quapropter non simul-atque Christus adfuit abolitæ sunt, sed simul-atque explevit per mortem Redemptoris officium.

Dices tertio: Baptismus, qui est primum novæ legis 59
Sacramentum, fuit a Christo institutus ante mortem: Ergo præceptum Baptismi cœpit obligare ante mortem Christi, subindeque præceptum circumcisionis obligare desiit ante passionem Christi.

Respondeo, concesso Antecedente, negando Consequentiam, quamvis enim Baptismus fuerit a Christo institutus ante mortem, non fuit tamen in præcepto, nisi post passionem & resurrectionem Christi, ut docet D. Thom. 3. p. quæst. 66. art. 1. his verbis: „ Necessitas utendi hoc sa„ cramento indicta fuit hominis post passionem & resur„ rectionem: tum quia in passione Christi terminata sunt „ figuralia sacramenta, quibus succedit Baptismus, & alia „ sacramenta novæ legis; tum etiam quia per Baptismum „ configuratur homo passioni & resurrectioni Christi, & „ in quantum moritur peccato, incipit novam justitiæ vi„ tam, & ideo oportuit Christum prius mori & resurgere, „ quam hominibus induceretur necessitas se configurandi „ morti & resurrectioni Christi." Unde licet instituto Baptismo, ante Christi mortem & resurrectionem, non fuerit circumcisio necessaria necessitate medii, cum ad delendum peccatum originale illa non esset unicum medium, sed ad hoc sufficeret Baptismus: erat tamen necessitate præcepti; nam ita erat legi antiquæ inserta, ut signum esset fidelium qui legem illam profitebantur, illoque proinde uti, dum lex illa persisteret, necessarium fuit ex Dei præcepto.

Dico tertio: legem Mosaicam cessasse in ipsa Christi 60
morte & resurrectione. Est contra Scotum, Gabrielem, Suarez, & alios, existimantes legalia non fuisse omnino & complete extincta, nisi in ipso die Pentecostes, in quo facta fuit sollemnis promulgatio legis Evangelicæ. Est tamen D. Thomæ hic qu. 103. art. 3. ad 2. ubi hæc scribit: „ Mysterium redemptionis humani generis completum fuit „ in passione Christi, unde tunc Dominus dixit: *Consum„ matum est*, ut habetur Joann. 19. & ideo tunc totaliter „ debuerunt cessare legalia, quasi jam veritate eorum „ consummata; in cujus signum in passione Christi, velum „ templi legitur esse scissum Matth. 17. & ideo ante pas„ sionem Christi, Christo prædicante, & miracula facien„ te, currebant simul lex & Evangelium, quia jam my„ sterium Christi erat inchoatum, sed nondum consum„ matum; & propter hoc mandavit Christus Dominus ante „ passionem leproso, ut legales cæremonias observaret.

Idem docent SS. Patres: Augustinus enim serm. 114. 61
de tempore sic ait: *Velum templi scinditur, quia synagoga honore nudatur, observantia antiqua dissolvitur.* Ambrosius lib. 10. in Lucam cap. 23. *Etiam velum templi scinditur quo mysteriorum synagoga profanatio declaratur.* Cæsarius hom. 6. in Paschate, sub finem: *Velum templi scinditur. Velum ornamentum tabernaculi est: Coruscante igitur gratia, Ecclesia ædificatur, Synagoga destruitur.* Demum Leo Papa serm. 6. de passione, Caipham vestes proprias scindentem, quasi Christus blasphemasset, lepide irridet, dicens, Pontificem legis mox interituræ, per hanc vestium suarum scissuram, ostendisse se mox sui sacerdotii honore spoliandum.

Confirmatur ex communi consensu Hieronymi & Au- 62
gustini in Epistolis, quas sibi mutuo de legalibus scripsere, quibus docent, post mortem & resurrectionem Christi, legales cæremonias mortuas fuisse, id est vim obligandi amisisse, quamvis Hieronymus existimaverit, illas post mortem & resurrectionem Christi, nedum mortuas, sed etiam mortiferas fuisse, adeo ut quicumque eas servasset (seclusa ignorantia aut errore invincibili) peccasset: Ergo immerito, & sine sufficienti fundamento, Scotus & & Suarez, ab illis dissentiunt.

Potest insuper conclusio quatuor rationibus suaderi. Pri- 63
ma est: cum lex Mosaica umbratilis & figurativa fuerit, debuit adveniente veritate quam figurabat, cessare:

Sed

Sed per Christi mortem & resurrectionem impletæ fuerunt omnes figuræ antiquæ legis, ut Christus jam moriturus significavit, cum dixit, *Consummatum est*: Ergo in morte & resurrectione Christi lex Mosaica cessavit, & penitus fuit abrogata. Unde Leo Papa serm. 7. de passione: *Ut umbræ cederent corpori, antiqua observantia novo excluditur sacramento; hostia in hostiam transit, sanguine sanguis adfertur, & legalis festivitas, dum mutatur, impletur.*

64 Secunda: Christus in cœna ultima novum condidit testamentum, quod morte deinde & resurrectione sua confirmavit: Ergo vetus quasi senio jam confectum, accedente tunc novo, extinctum est. Consequentia patet: valor enim testamenti posterioris, revocat vim prioris, quotiescumque posterius conditur ad revocandum prius, ut patet in humanis: Atqui novum testamentum conditum est, ut prius revocaretur, ut fatentur omnes, & docet Apostolus ad Hebræos 10. his verbis: *Auferet primum, ut sequens statuat*. Et cap. 8. *Dicendo novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur & senescit, prope interitum est*: Ergo &c.

65 Tertia ratio: Ad Romanos 7. ex eo quod sumus liberati a peccato, infert Paulus quod sumus pariter & jugo legis exempti: Sed in morte & resurrectione Christi sumus a peccato liberati: Ergo & a lege veteri. Unde idem Apostolus ibidem ait, quod sicut mulier in morte viri libera fit a lege matrimonii, ita Synagoga in morte Christi, a legis obligatione libera est.

66 Quarta ratio sumitur ex illo Apostoli ad Hebræos 7. *Translato sacerdotio, necesse est, ut & legis translatio fiat*: Ergo cessante sacerdotio veteris legis, ipsam quoque legem veterem cessasse necesse est; quandoquidem, juxta Paulum & rei veritatem, erat connexio & concomitantia necessaria inter legem & sacerdotium: Atqui sacerdotium veteris legis, in ipsa Christi morte & resurrectione cessavit; tunc enim sacerdotium Aaronicum totaliter fuit evacuatum, & in sacerdotium Christi translatum, ut colligitur ex illo Apostoli ad Hebræos 9. *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, id est, non hujus creationis, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa*: Ergo lex vetus in ipsa Christi morte & resurrectione cessavit, & penitus abrogata est, etiam quoad præcepta moralia; nam quamvis hæc etiam nunc retineant vim obligandi, non tamen quatenus præcepta legis Mosaicæ sunt, sed quatenus sunt præcepta legis naturalis, quorum obligatio perpetua est.

67 Dixi autem, *in ipsa Christi morte & resurrectione*, tum quia cum lex vetus non solum passionis & mortis Christi, sed etiam ejus resurrectionis figura & umbra extiterit, ante resurrectionem Christi nondum fuit perfecte completa, nec proinde totaliter extincta. Tum etiam, quia sacerdotium Aaron, quod erat proprium legis veteris, non debuit aboleri, donec sacerdotium Christi esset consummatum, & in perfectione atque indefectibilitate constitutum, quod non habuit usque ad ejus resurrectionem, in qua ipse Christus vitam immortalem & indefectibilem reassumpsit; unde tunc solum adimpleta fuit hæc prophetia Davidis: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Adde quod obligatio Baptismi, qui est totius legis Evangelicæ fundamentum, cœpit solum post resurrectionem Christi, cum ipsa die resurrectionis, Christus ejus præceptum proposuerit, dicendo Apostolis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, In nomine Patris & Filii*, &c. Ergo tunc solum & non antea cessavit lex vetus.

68 Contra istam conclusionem objiciunt Adversarii: Lex Mosaica non prius desiit, quam Evangelica cœperit obligare, cum generatio istius, sit corruptio illius, juxta illud Apostoli ad Ephes. 2. *Legem mandatorum decretis evacuans*, id est legem Mosaicam decretis Evangelicis excludens, ut exponunt Chrysostomus, Theophylactus, & Oecumenius ibidem: Atqui lex Evangelica non cœpit obligare ante diem Pentecostes: Ergo ante illum diem lex Mosaica obligare non desiit. Majorem ut certam supponunt, Minorem vero sic probant. Lex ante sui promulgationem non obligat, ut docet S. Thomas supra quæst. 91. art. 4. Sed lex Evangelica non fuit promulgata ante Pentecostem: Ergo ante diem Pentecostes obligare non cœpit. Minor probatur, tum quia usque ad tempus Pentecostes Apostoli non proposuerunt populo publice Evangelium; tum etiam quia quemadmodum lex vetus non fuit promulgata, nisi quinquagesima die a Paschate Judæorum; ita non debuit lex nova promulgari, nisi post quinquaginta dies a Paschate sive resurrectione Christi: promulgationem enim legis Mosaicæ, figuram fuisse promulgationis legis Evangelicæ, ut supra art. 2. in fine ostensum est.

69 Huic argumento, quod est præcipuum Adversariorum fundamentum, respondeo, concessa Majori, negando Minorem, & ad illius probationem dico, duplicem esse legis promulgationem: unam essentialem, & legi sufficientem, quæ fit quando Princeps ut publica persona illam proponit & intimat suis subditis in curia existentibus; altera sollemnis & accidentalis, atque ad tollendam subditorum ignorantiam ordinata, quæ fit cum lex a præcone per singulas provincias aut per omnes præcipuas civitates publicatur. Quamvis ergo lex Evangelica hoc secundo genere promulgationis, solum in die Pentecostes promulgata fuerit ab Apostolis ut Christi præconibus: ipso tamen die resurrectionis fuit a Christo proposita & intimata Discipulis, his verbis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* Unde a die resurrectionis cœpit habere vim legis ex se obligantis, quamvis hæc promulgatio non sufficeret ad tollendam ignorantiam illius, nec proinde ad reddendum homines inexcusabiles ab ejus transgressione. Ex quo patet ad primam probationem Minoris. Ad secundam vero similiter dico, legem Mosaicam promulgatione sufficiente ad rationem legis fuisse promulgatam ab eo tempore quo Deus eam dedit Moysi in monte Sina, tunc enim locutus est Deus ut Princeps & Legislator, subindeque ex eo tempore præcepta illius legis lata a Deo vim legis habuerunt; adeo ut ipsius publicatio facta deinde a Moyse toti populo, non habuerit vim promulgationis necessariæ ad essentiam legis, sed tantum declarationis, ne homines ignorantia ab ejus obligatione excusari possent. Quare licet publicatio illa veteris legis facta per Moysem, fuerit figura promulgationis legis Evangelicæ faciendæ per Apostolos in die Pentecostes, hinc tamen non fit, istam fuisse necessariam ad rationem & essentiam legis Evangelicæ, sed tantum ad tollendam ignorantiam ipsius.

Ad solutionem alterius argumenti, quod contra nostram conclusionem fieri posset, advertendum est, quod licet a passione & resurrectione Christi, usque ad Evangelii divulgationem, lex antiqua mortua fuerit, ita ut nec obligaret, nec vim obligandi haberet, non tamen penitus erat inutilis, sicut est modo, sed quamdiu permansit ejus bonitas, & non fuit mortifera, pueri Judæorum recipientes circumcisionem, a peccato originali justificabantur, illique qui bona fide legem illam observabant, salvabantur; divinam namque bonitatem decebat, ut quamdiu sustinuit legem illam, non auferret ejus utilitatem, ut prodesset illis, qui bona fide illam observabant; unde pro illis valebat dispensatio & permissio per legem data, repudiandi uxorem legitimam, & ducendi aliam, vel habendi plures simul.

ARTICULUS V.

Utrum lex Mosaica statim atque cessavit obligare, fuerit mortifera?

70 PArtem affirmantem tenuit olim D. Hieronymus, ut constat ex Epistola ejus ad Augustinum, quæ inter Epistolas ipsius Augustini connumeratur undecima; distinxit enim solum duo tempora, unum ante passionem Christi, in quo legalia non erant mortua, quasi, non habentia vim obligatoriam, aut exspiativam, pro suo modo, nec etiam mortifera; quia non peccabant ea observantes; alterum post passionem Christi, in quo non solum mortua (id est non habentia virtutem & obligationem) sed etiam mortifera fuerunt, ita scilicet quod peccarent mortaliter quicumque ea observarent. Oppositum docuit Augustinus Epist. 9. & 19. ad Hieronymum, ubi distinxit tria tempora. Unum ante Christi passionem, in quo legalia neque erant mortifera, neque mortua. Aliud post tempus Evangelii divulgati, in quo legalia sunt mortua & mortifera. Tertium autem est tempus medium, scilicet a passione Christi, usque ad divulgationem Evangelii, in quo legalia quidem fuerunt mortua, quia neque vim aliquam habebant, neque aliquis ea observare tenebatur; non tamen fuerunt mortifera, quia illi qui ex Judæis conversi erant ad Christum, poterant illa licite observare, dummodo non sic ponerent spem in eis, quod ea reputarent necessaria ad salutem, quasi sine legalibus fides Christi justificare non posset. Augustinum secutus est D. Thomas hic q. 103. art. 4. ad 3. aliique Theologi communiter, cum quibus

71 Dico, legem Mosaicam non fuisse mortiferam statim atque cessare cœpit illius obligatio, sed aliquo tempore post illius abrogationem, fuisse licitum servare illius præcepta cæremonialia, quamvis non esset necessarium.

Probatur efficaciter, quia ipsimet Apostoli usurparunt cæremonialia iis in locis ubi jam lex Mosaica defierat obligare, facta jam sufficienti promulgatione legis Evangelicæ, ut patet ex Actor. 16. ubi Paulus Timotheum ex patre Gentili natum circumcidit; & cap. 18. ubi more Nazarzorum totondit caput in Cenchris; & cap. 21. ubi de consilio Jacobi Apostoli, & seniorum, usus est legali purificatione cum Judæis, ut illos sibi conciliaret, & purificatus cum illis templum ingressus est. Demum cap. 15. ejusdem libri, in Concilio Apostolorum statutum fuit, ut Christiani abstinerent a sanguine, & suffocato, quæ una erat ex cæremoniis legalibus.

72 Respondet D. Hieronymus Epistola citata, nunquam Apostolos post resurrectionem Christi legalia observasse secundum veritatem, sed solum ex quadam pia simulatione, ne scandalizarent Judæos & eorum conversionem impedirent.

Verum

Verum si cæremoniæ illæ tunc fuissent mortiferæ, ut sentit Hieronymus, non potuissent licite usurpari simulatorie ab Apostolis; quia contra fidei professionem est, uti cultu superstitioso & profiteri exterius falsam religionem; cujusmodi erat religio Judæorum quoad cultus illos, si jam erant superstitiosi & mortiferi. Item si licuisset Apostolis uti simulatorie cultu superstitioso Judæorum, ut eos lucraretur, quemadmodum ait Hieronymus, licuisset similiter uti simulatorie cultu superstitioso Gentilium, ut facilius eos converteret; & nunc etiam liceret uti cæremoniis Judaicis, simulareque eorum fidem, ut eos lucrifaceremus, sicut contra Hieronymum recte argumentatur S. Augustinus Epistolis citatis. Addit S. Thomas loco supra citato, *indecens videri quod Apostoli ea occultarent propter scandalum, quæ pertinent ad veritatem vitæ & doctrinæ, & quod simulatione uterentur in his quæ pertinent ad salutem fidelium*.

73 Potest insuper suaderi conclusio optima congruentia, qua utitur D. Augustinus ad probandum post abrogationem legis Mosaicæ, per aliquod tempus fuisse licitum legalia servare, usque ad sufficientem divulgationem Evangelii, quamvis non esset necessarium. Sicut enim (inquit) solemus homines mortuos aliquandiu ante sepulturam servare, ut cum honore sepulturæ tradantur: ita decuit legalia, quæ ut viva post Christi mortem servari non poterant, ut mortua usque ad perfectam Evangelii divulgationem servari, ut cum honore mortua mater Synagoga sepeliretur; & ne homines existimarent, si ea statim rejecta fuissent, veterem legem fuisse abominabilem, perinde ac Gentilium cultum, quem nulla unquam mora sustinere Apostoli voluerunt.

Dices, si licitum erat post abrogationem legis Mosaicæ per aliquod tempus legalia servare, non potuit rationabiliter Paulus ad Galat. 2. reprehendere Petrum Apostolum, eo quod illa usurparet, seque a Gentilibus Antiochenis recens conversis segregaret, ut viveret Judaice cum Judæis, qui Jerosolymis a Jacobo advenerant: Atqui Paulus jure reprehendit Petrum, qui, ut dicitur ad Galat. 2. reprehensibilis erat: Ergo post abrogationem legis Mosaicæ, licitum non fuit servare legalia.

74 Respondeo, negando sequelam Majoris: Petrus enim jure fuit reprehensus a Paulo, non quod simpliciter uteretur cæremoniis Judaicis, post abrogationem legis Mosaicæ (quod ipsemet Paulus ipsius fecerat, ut supra ostendimus) sed quod uteretur cum aliqua imprudentia & scandalo infirmorum, adeo ut Christiani ex ejus facto inducerentur ad existimandum observationem legalium esse adhuc necessariam, & ita quodammodo cogerentur judaizare, ut significant verba illa Pauli ad Petrum ad Galat. c. 2. *Si tu Judæus cum sis, gentiliter vivis, & non Judaice, quomodo cogis gentes judaizare?* Solutio est Divi Thomæ hic quæst. 103. art. 2. ad 8. ubi hæc scribit: *Nec peccavit Petrus in hoc, quod ad tempus legalia observabat, quia hoc sibi licebat tamquam ex Judæis conversus; sed peccabat in hoc, quod circa legalium observantiam nimiam diligentiam adhibebat, ne scandalizaret Judæos, ita quod ex hoc sequebatur Gentilium scandalum.*

75 Quæres, quo præcise tempore cœperit lex Mosaica esse mortifera?

Respondeo hoc esse dubium & incertum, valde tamen probabile esse quod plerique Theologi docent, illam solum cœpisse esse mortiferam quadragesimo circiter post Christi mortem anno, postquam Evangelium sufficienter jam toto orbe Judæis promulgatum fuit per Apostolos, templumque Jerosolymitanum, una cum statu Reipublicæ Judaicæ a Romanis Imperatoribus eversum: tunc enim non erat amplius necessarium deferre honorem Synagogæ jam extinctæ, aut uti condescensu erga Judæos, tamdiu Dei vocationi rebelles.

DISPUTATIO XII.

De Lege Divina nova.

Ad quæst. 106. Divi Thomæ, & duas sequentes.

1 HActenus de lege veteri, quam Deus olim Angelorum ministerio dedit Moysi, in monte Sina, totique populo Judaico; nunc de lege quam Christus tulit, & Ecclesiæ suæ tradidit, ac per gratiam Spiritus Sancti fidelium cordibus indidit, quæ variis solet nominibus nuncupari. In primis enim lex nova, seu novum Testamentum appellatur, eo quod sicut vere exorto, tota facies terræ renovatur, juxta illud Poetæ Ecloga 3.

Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbor,
Nunc frondent sylvæ, nunc formosissimus annus.

Ita advenientæ lege gratiæ, omnia penitus innovata sunt, secundum illud Apostoli 2. ad Cor. 5. *Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova*. Unde ibi Chrysostomus: *Rerum*, inquit, *vices jam mutatæ sunt, ut & anima nova, & corpus novum, & novum adorationis genus, & pollicitationes novæ, & testamentum, & vita, & mensa, & vestis, & ut uno verbo dicam, omnia nova sunt*. Et Nicetas in Commentario Orationis de encæniis D. Gregorii Nazianzeni: *Est*, ait, *canticum novum allegorice, novi Testamenti cantio; tunc enim nova omnia facta sunt, & creatura nova, & novus homo, & vita nova, & nova mandata, & nova gratia, & novæ pollicitationes*. Similiter Theophylactus 2. ad Corinth. 5. *Vetus peccatum transiit, novaque nobis anima & novum corpus factum est, pro Judaicis omnibus, nova nobis facta sunt omnia*. Demum Gregorius Magnus homil. 32. in Evangel. *Novus homo venit in mundum, nova præcepta dedit mundo, & vitæ nostræ veteris, contrarietatem opposuit novitatis suæ*.

Secundo, lex Evangelica appellatur, quia, ut ait Auctor operis imperfecti in Matth. *Evangelium est bonum nuncium: Bona autem hominibus nunciantur, quando promittitur eis beatitudo cælestis, peccatorum remissio, adoptio filiorum, mortuorum resurrectio, immortalis vita, hæreditas regni cælestis, possessio gloriæ sempiternæ, societas Angelorum, & communicatio Spiritus, & fraternitas Christi, & paternitas Dei*. 2

Dicitur tertio, lex gratiæ, quia vi sua, & ratione sui status, dat gratiam sanctificantem & auxilia gratiæ. Unde Apostolus ad Roman. 1. *Non enim erubesco Evangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti*. In quem locum hæc scribit Anselmus: *Virtus, quia gratiam præstat, per cujus auxilium valeamus facere quod præcipit*. Eademque de causa vocatur etiam lex Spiritus vitæ, & lex libertatis, quia liberat a lege & servitute peccati. Vel etiam quia liberat ab onere legis Mosaicæ. 3

Quarto, vocatur lex fidei, propter majorem expressionem, & determinationem articulorum fidei Trinitatis, Incarnationem &c. Et lex gratiæ, propter efficaciam Sacramentorum, ut ait S. Thomas quodlibeto 4. art. 13. 4

Demum lex amoris seu caritatis appellatur, quia, ut belle quidam ait, amor caritatis est veluti lex Salica Christianismi. Vel quia, ut dicit Augustinus, libro adversus Adimantum cap. 17. *Hæc est brevissima & apertissima differentia duorum Testamentorum, timor & amor*. Addo quod lex vetus cum terrore, nova promulgata est cum amore, cœpit enim promulgari a Petro, ipso die Pentecostes, quo Spiritus Sanctus, cujus peculiare nomen est amor, Apostolis sese insudit, & in eorum cordibus Spiritum caritatis effudit, juxta illud Apostoli ad Romanos 5. *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Ad quod respiciens Bernardus Ep. 107. admirabundus exclamat: *O geminum ipsumque firmissimum, erga nos amoris argumentum! Christus moritur: meretur ergo amari. Spiritus afficit, & facit amari. Ille facit cur amatur, iste ut ameatur. Ille multam dilectionem nobis commendat, iste dat. In illo cernimus quod amemus, ab isto sumimus unde amemus. Caritatis ergo ab illo occasio, ex isto affectio*. 5

ARTICULUS I.

Utrum lex nova a Christo instituta sit, & quibus præceptis ea constet?

6 CAlvinus in cap. 4. Epistolæ ad Galat. asserit Christum nullam legem novam tulisse, sed solum a lege antiqua nos liberasse: „ O miserabilem, inquit, justitiam! „ O perniciosum errorem prædicantium Christum tamquam „ novum legislatorem! Quasi veterem legem abrogaverit, „ ut novam Christianis omnibus legem imponeret. Non „ fuit id Christi officium, sicut ipse dixit: Non misit „ Deus filium suum in mundum, ut judicet mundum, „ sed ut salvetur mundus per ipsum. Et alio loco: Ego, „ inquit, non judico quemquam. Non habuit profecto „ Christus id operis ac muneris, ut novam institueret le„ gem, sed ut ab hominum cervicibus servile illud legis „ jugum auferret. Hoc illud est quod Paulus clamat „ Deum misisse filium suum factum sub lege, ut eos qui „ sub lege erant, redimeret. Nostri vero novitii Theo„ logi, divino adversantes consilio, pro liberatore legisla„ torem, qui nos in durissimam tradat servitutem, su„ scipiendum docent." Ut hic error explodatur, & vera atque Catholica sententia declaretur,

Dico: Christus instituit novam legem ad Christianos pertinentem. 7

Probatur primo ex Scriptura, nam in veteri Testamento promittitur Messia venturus ut legislator, & novam legem laturus: Jeremiæ 3. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israel, & domui Juda fœdus novum, &c. Dabo legem meam in visceribus eorum*. Quæ verba de Christo, ejusque fœdere & lege dicta esse interpretatur Apostolus ad Hebræos 8. & 10. Item Isaiæ 2. sic dicitur: *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas; & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem*. Quæ de Messia, ejusque lege dicta